

Zadeva C-718/22

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

Datum vložitve:

23. november 2022

Predložitveno sodišče:

Landgericht Erfurt (deželno sodišče v Erfurtu, Nemčija)

Datum predložitvene odločbe:

14. oktober 2022

Tožeča stranka:

HK

Tožena stranka:

Debeka Lebensversicherungsverein aG

Sklep

o predložitvi

Sodišču Evropske unije

V sporu

HK

– tožeča stranka –

[...] (ni prevedeno)

proti

Debeka Lebensversicherungsverein a. G., [...] (ni prevedeno)

– tožena stranka –

[...] (ni prevedeno)

[...] (ni prevedeno) je osmi civilni senat Landgericht Erfurt (deželno sodišče v Erfurtu) [...] (ni prevedeno) dne 14. 10. 2022

sklenil:

I. Postopek se prekine.

II. Sodišču Evropske unije se na podlagi člena 267 PDEU predložijo ta vprašanja o razlagi prava Unije:

1. Ali pravo Unije, zlasti člen 31 Tretje direktive o življenjskem zavarovanju in člen 15(1) Druge direktive o življenjskem zavarovanju, eventualno v povezavi s členom 38 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero se popolne potrošniške informacije posredujejo šele po vložitvi zahtevka potrošnika, in sicer z zavarovalno polico („model zavarovalne police“)? Če je odgovor na to vprašanje pritrdilen, ali že na podlagi tega nastane pravica potrošnika do ugovora, to je razveljavitev zavarovalne pogodbe? Ali lahko taki pravici nasprotuje ugovor izgube ali zlorabe pravice?

2. Ali je prepovedano, da se zavarovalnica, ki potrošnika ni ali ga je napačno poučila o njegovi pravici do ugovora, za nasprotovanje pravicam potrošnika, ki zaradi tega nastanejo, kakršna je zlasti pravica do ugovora, sklicuje na izgubo ali zlorabo pravice?

3. Ali je prepovedano, da se zavarovalnica, ki potrošniku ni posredovala potrošniških informacij ali mu je posredovala nepopolne ali napačne potrošniške informacije, za nasprotovanje pravicam potrošnika, ki zaradi tega nastanejo, kakršna je zlasti pravica do ugovora, sklicuje na izgubo ali zlorabo pravice?

4. Ali pravo Unije, zlasti člen 15(1) Druge direktive o življenjskem zavarovanju, člen 31 Tretje direktive o življenjskem zavarovanju in člen 35(1) Direktive 2002/83, eventualno v povezavi s členom 38 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, nasprotuje nacionalni ureditvi ali sodni praksi, v skladu s katero je zavarovalcu po tem, ko upravičeno uveljavi svojo pravico do ugovora, naloženo trditveno in dokazno breme v zvezi z določitvijo zneska koristi, ki jih je dosegla zavarovalnica? Ali se s pravom Unije, zlasti z načelom učinkovitosti, v primeru, da je takšna porazdelitev trditvenega in dokaznega bremena dopustna, zahteva, da ima v zameno zavarovalec pravico od zavarovalnice zahtevati informacije, oziroma da ima druge olajšave, kar bi mu omogočilo uveljavljanje njegovih zahtevkov?

A. Dejansko stanje in postopek v glavni stvari

Stranki – zavarovalec in zavarovalnica – sta v sporu glede popolne razveljavitve zavarovalne pogodbe, ki je bila sklenjena na podlagi t. i. modela zavarovalne police.

Tožeča stranka je leta 1996 s toženo zavarovalnico sklenila življenjsko zavarovanje, ki temelji na akumulaciji kapitala; plačevanje premije in zavarovanje naj bi se končala 1. novembra 2024. Pri tem so bili tožeči stranki – kot je običajno pri modelu zavarovalne police – zavarovalni pogoji in potrošniške informacije posredovani šele z zavarovalno polico.

Tožeča stranka je leta 2020 vložila ugovor zoper to zavarovalno pogodbo oziroma njeno sklenitev na podlagi člena 5(a) Versicherungsvertragsgesetz (zakon o zavarovalnih pogodbah; v nadaljevanju: VVG) v stari različici. Meni, da je model zavarovalne police v nasprotju s pravom Unije in da ima že na tej podlagi „večno pravico“ do ugovora. Poleg tega se sklicuje na to, da je bil pouk o pravici do ugovora formalno neustrezen. Ugovor utemeljuje tudi s tem, da nekatere nujne potrošniške informacije niso bile podane ali da so bile nepopolne.

Tožeča stranka iz naslova neupravičene obogatitve zavarovalnice zahteva vračilo premij, ki so bile vplačane v vmesnem času, in povračilo koristi, ki jih je zavarovalnica dosegla in ustvarila iz njenih premij.

Tožeča stranka s tožbo najprej zahteva, naj se ugotovi, da je bil zoper sklenitev zavarovalne pogodbe veljavno vložen ugovor. Zaradi izračuna nadomestila za doseženo korist tožeča stranka zahteva od tožene stranke podrobne informacije, na primer o razčlenitvi premij, ki jih je plačala tožeča stranka, na posamezne elemente, kot so administrativni stroški, stroški sklenitve, stroški tveganja in znesek varčevanja, vložen za tožečo stranko, ter informacije o konkretni uporabi premij.

Tožena zavarovalnica trdi, da je bil pouk o možnosti ugovora pravilen in da so bile posredovane vse bistvene potrošniške informacije. Zavrača vse zahtevke za informacije, ki jih uveljavlja tožeča stranka. Poleg tega se zavarovalnica sklicuje na izgubo in zlorabo pravice v smislu člena 242 BGB (civilni zakonik; v nadaljevanju: BGB). Trdi, da se je pogodba brez ugovorov izvrševala 24 let. Spor med strankama se nanaša na to, ali je veljavno sodno prakso Sodišča o izgubi in zlorabi pravice pri odstopu od potrošniških posojil mogoče prenesti na zavarovalno pravo.

B. Pravni okvir

Določbe nemškega prava, ki so upoštevne za odločitev o sporu in so se uporabljale ob sklenitvi pogodbe, so:

Člen 5(a) Gesetz über den Versicherungsvertrag (zakon o zavarovalnih pogodbah (VVG)) v stari različici

(1) Če zavarovalnica zavarovalcu ob podaji ponudbe ni izročila zavarovalnih pogojev ali potrošniških informacij v skladu s členom 10(a) Versicherungsaufsichtsgesetz (zakon o nadzoru zavarovalnic), velja, da je bila pogodba sklenjena na podlagi zavarovalne police, zavarovalnih pogojev in nadaljnjih potrošniških informacij, ki so odločilne za vsebino pogodbe, če zavarovalec v 14 dneh po prejemu dokumentacije pisno ne ugovarja [...].

(2) Rok začne teči šele, če sta bili zavarovalcu v celoti predloženi zavarovalna polica in dokumentacija iz odstavka 1 in ko je bil pri izročitvi zavarovalne police pisno, to je z jasnim tiskanim zapisom, poučen o pravici do ugovora, začetku teka roka in njegovem trajanju. Dokazilo o dostopu do dokumentacije mora predložiti zavarovalnica. Šteje se, da je rok upoštevan, če je bil ugovor pravočasno poslan. Vendar pravica do ugovora ne glede na prvi stavek ugasne eno leto po plačilu prve premije.

Člen 242 Bürgerliches Gesetzbuch (civilni zakonik (BGB))

Dolжник mora svoje obveznosti izpolnjevati v dobri veri ob upoštevanju sprejetih poslovnih običajev.

C. Upoštevnost vprašanj za predhodno odločanje za odločitev v sporu

Osrednji problem tega predloga za sprejetje predhodne odločbe je vprašanje, kakšne so meje uveljavljanja potrošniških pravic v zavarovalnem pravu. Najprej je treba preučiti tako imenovani model zavarovalne police in posledice njegove morebitne neskladnosti s pravom Unije. V primeru pravice do ugovora, ki zaradi tega nastane, se postavlja vprašanje, ali načeli izgube in zlorabe pravice učinkujeta v breme potrošnika (vprašanje za predhodno odločanje 1). Poleg tega je treba pojasniti, ali se lahko zavarovalnica v vsakem primeru sklicuje na izgubo ali zlorabo pravice, če je bil pouk o pravici do ugovora pomanjkljiv ali če niso bile predložene nujne potrošniške informacije in iz tega načeloma izhaja pravica do ugovora (vprašanja za predhodno odločanje 2 in 3). Nazadnje je Sodišče zaproseno, naj pomaga pri vprašanju, ali je zavarovalec – po uspešnem ugovoru – pri uveljavljanju svojih zahtevkov upravičen, da od zavarovalnice zahteva informacije ali druge olajšave (vprašanje za predhodno odločanje 4).

Čeprav je med strankama konkretno sporno to, ali je bil pouk o pravici do odstopa od pogodbe oblikovno in vsebinsko ustrezen oziroma ali so bile predložene vse nujne potrošniške informacije, se ta posebna vprašanja ne predložijo Sodišču. Pri tem namreč v prvi vrsti ne gre za problem razlage („interpretation“), temveč za samo uporabo veljavnega prava, ki je v pristojnosti nacionalnih sodišč kot sodišč Unije („application“). Usmeritve o tem so že razvidne iz sodne prakse Sodišča in tudi sodne prakse (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija), tako da je ta vprašanja mogoče razjasniti v pritožbenem postopku (glej samo sodbo Sodišča z dne 19.

decembra 2019, od C-355/18 do C-357/18 in C-479/18, ECLI:EU:C:2019:1123; nadalje glej sklepne predloge generalnega pravobranilca M. Bobka z dne 2. septembra 2021, C-143/20 in C-213/20, ECLI:EU:C:2021:687, in sklep Sodišča v teh zadevah z dne 24. februarja 2022, ECLI:EU:C:2022:118).

1. Prvo vprašanje za predhodno odločanje

Tako imenovani „model zavarovalne police“ se je v Nemčiji od leta 1994 do konca leta 2007 v skladu s takrat veljavnim zakonom o zavarovalnih pogodbah (VVG) štela za zakonit. Ali je bil privzet pristop v skladu s pravom Unije? Če ne, ali že na podlagi tega nastane pravica potrošnika do ugovora, to je zahtevek za razveljavitev pogodbe v celoti? Ali lahko potrošnik takšno pravico izgubi iz vidika zahtev dobre vere? Vsa ta vprašanja in vidiki so pomembni za sprejetje odločitve. Če bi bila tožeča stranka na podlagi neskladnosti modela zavarovalne police s pravom Unije upravičena do – neomejene in ne izgubljene – pravice do ugovora, bi bilo treba njeni tožbi načeloma ugoditi. Konkretno:

V skladu s členom 5(a) stare različice VVG je bilo mogoče s potrošniki sklepati zavarovalne pogodbe po modelu zavarovalne police (v zvezi s tem glej sklepne predloge generalne pravobranilke Sharpston z dne 11. julija 2013, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:472, točka 28). Za ta model je bilo značilno, da je stranka najprej vložila vlogo za zavarovanje, zavarovalnica pa je to vlogo sprejela z izročitvijo zavarovalne police. Stranka je predpisane potrošniške informacije običajno prejela šele s polico, to je ne že ob vložitvi vloge. Vendar je imel zavarovalec pravico, da v roku 14 dni vloži ugovor; pri življenjskih zavarovanjih je bil rok za vložitev ugovora 30 dni. Rok je začel teči šele, ko je bila zavarovalcu predložena celotna pogodbeno dokumentacija in je bil pri izročitvi zavarovalne police pisno „z jasnimi tiskanimi zapisi“ poučen o pravici do ugovora, začetku teka roka in njegovem trajanju. Ne glede na to je v skladu s členom 5(a)(2), četrti stavek, stare različice VVG pravica do ugovora ugasnila eno leto po plačilu prve zavarovalne premije.

Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče; v nadaljevanju BGH) je v temeljni odločitvi iz leta 2014 štelo za *acte clair*, da je ta model v skladu s pravom Unije (sodba BGH z dne 16. julija 2014 – IV ZR 73/13, točka 16 in naslednje). Vendar sta tako Evropska komisija kot generalna pravobranilka Sharpston glede tega izrazili resne dvome (glej sklepne predloge generalne pravobranilke Sharpston z dne 11. julija 2013, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:472, točka 57 in naslednje). Predložitveno sodišče se s temi dvomi strinja iz naslednjih razlogov.

Cilj direktiv o življenjskem zavarovanju je zagotoviti visoko in po vsej Evropi primerljivo raven varstva interesov potrošnikov, kar je v skladu z bistvom členov 12 in 169 PDEU ter člena 38 Listine. Sistem varstva, ki ga zagotavljata direktivi, upoštevni v tej zadevi – Direktiva 90/619/EGS in Direktiva 92/96/EGS – temelji na ideji, da je potrošnik v razmerju do zavarovalnice v podrejenem, asimetričnem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti. S seznamom

informacij, ki morajo biti posredovane, in zahtevami glede oblike njihove predložitve bi se moralo potrošniku omogočiti, da še pravočasno pred sklenitvijo pogodbe samostojno, razumno in z možnostjo primerjanja odloči o tem, „ali“ in „kako“ naj sklene življenjsko zavarovanje. Sodišče je to poudarilo v odločbi z dne 24. februarja 2022 (sodba Sodišča z dne 24. februarja 2022 – C-143/20 in C-213/20, ECLI:EU:C:2022:118, točka 109 in naslednje). Obveznost pouka, ki je določena z direktivama in namenjena preglednosti, pa ni izpolnjena, če se te informacije posredujejo šele po tem, ko je zavarovalec podal svojo ponudbo, in torej po tem, ko je izbral določeno zavarovalnico in konkretno pogodbo. Zavarovalec nima možnosti vnaprej primerjati različnih zavarovalnic in njihovih ponudb. Poleg tega nosi „breme ugovora“ s tem, da mora v kratkem roku dejavno ukrepati, če želi preprečiti nastanek pogodbenega razmerja. Glede na navedeno je v primeru modela zavarovalne police učinkovitost varstva potrošnikov okrnjena.

Sodišče se je že opredelilo glede posebnega vprašanja v zvezi z modelom zavarovalne police, in sicer o neskladnosti enoletnega roka iz člena 5(a)(2), četrte stavek, stare različice VVG s pravom Unije, ne pa tudi o dopustnosti samega nemškega modela (sodba Sodišča z dne 19. decembra 2013, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:864). Če bo Sodišče ugotovilo, da model zavarovalne police ni v skladu s pravom Unije, bo za sprejetje odločitve v zadevi pomemben tudi odgovor na vprašanje, ali že na tej podlagi nastane pravica potrošnika do ugovora in razveljavitve pogodbe v celoti. Ali je torej takšna pravica podana tudi v primeru, če je bil pouk o možnosti ugovora opravljen brez napak in so bile pravilno predložene vse potrošniške informacije?

Če bo Sodišče na to vprašanje odgovorilo pritrdilno, bo treba preizkusiti še en osrednji argument nemške sodne prakse. Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) namreč v skladu z ustaljeno sodno prakso meni, da se zavarovalec, ki je ob izročitvi zavarovalne police prejel zavarovalne pogoje, dolgovane potrošniške informacije in ustrezen pouk o možnosti ugovora v skladu s členom 5(a) stare različice VVG, zaradi protislovnega ravnanja v dobri veri ne more sklicevati na neveljavnost zavarovalne pogodbe na podlagi prava Unije, potem ko je ta pogodba že več let v veljavi (sodba BGH z dne 20. maja 2020 – IV ZR 234/19, ECLI:DE:BGH:2020:200520UIVZR234.19.0, točka 17; temeljna sodba BGH z dne 16. julija 2014 – IV ZR 73/13, točka 32 in naslednje). Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) očitno dopušča, da zadostuje, da je ravnanje zavarovalca objektivno protislovno: zavarovalec ob sklenitvi pogodbe v roku za vložitev ugovora, ki mu je bil priznan in o katerem je bil obveščen, ni ukrepal, in je redno plačeval dogovorjene zavarovalne premije. Zavarovalec, ki je dalj časa in v lastnem interesu izvajal to ravnanje, pade v protislovje, če pozneje trdi, da pogodba nikoli ni obstajala, in od zavarovalnice, ki se je upravičeno lahko zanesla na obstoj pogodbe, zahteva vračilo plačanih premij. Za uveljavljanje ugovora zlorabe pravice naj nikakor ne bi bili potrebni niti nepošteni nameni niti krivdno ravnanje zavarovalca. Potrebno je le to, da je imetnik pravice s svojim ravnanjem povzročil, da se je druga stranka zanesla na določeno dejansko ali pravno stanje, ki je bilo zanj razvidno in vredno varstva.

Vendar se zdi to sklicevanje Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) na načelo dobre vere iz člena 242 BGB, problematično glede na kogentno pravo Unije, ki se uporablja prednostno, ter upoštevno sodno prakso Sodišča v Luksemburgu. Za ugovor zlorabe pravice v skladu z njima veljajo stroge meje in ugovor mora biti posebej utemeljen. Sodišče je v ustaljeni sodni praksi zahtevalo, da mora biti za ugotovitev zlorabe pravice praviloma podan še subjektiven element (sodba Sodišča z dne 26. februarja 2019 – med drugim C-115/16, ECLI:EU:C:2019:134, točki 98, 102; glej tudi predlog BGH Sodišču z dne 29. marca 2022 – VI ZR 1352/20 oz. C-307/22, točka 20). Potrošnik se mora torej zavedati svojih pravic, kar v tem primeru ni bilo tako. Zaradi interesa varstva potrošnikov je omejitev pravic potrošnikov izključena (glej sodbo Sodišča z dne 9. septembra 2021 – C-33/20, C-155/20 in C-187/20, ECLI:EU:C:2021:736).

V prid takšnemu potrošniku prijaznemu stališču govori tudi člen 38 Listine, ki ima tu vsaj predhodni učinek. Člen 38 Listine določa načelo, da politike Unije zagotavljajo visoko raven varstva potrošnikov. S tem je povezana zahteva po optimizaciji. Področje uporabe Listine o temeljnih pravicah – kot *supreme law of the land in living instrument* – je v tem primeru odprto, to je, zavezuje in obvezuje tako Evropsko unijo kot njene države članice (člen 51(1) Listine). Uporaba prava Unije – v tem primeru zavarovalnega prava, določenega na ravni celotne Unije – vključuje in pogojuje uporabo temeljnih pravic, ki so zagotovljene z Listino (sodba Sodišča z dne 26. februarja 2013, C-617/10, ECLI:EU:C:2013:105, točka 21).

2. Drugo in tretje vprašanje za predhodno odločanje

Kadar pravica do ugovora izhaja iz tega, da pouka ni bilo ali pa je bil napačen, ali da niso bile podane vse potrošniške informacije, ki jih je potrebno podati v skladu s pravom Unije, se zavarovalnice in sodišča v Nemčiji v številnih primerih sklicujejo na vidike izgube in zlorabe pravice, da bi zavrnila zahtevke za razveljavitev pogodbe ali odškodninske zahtevke ([...] (ni prevedeno) (napotilo na literaturo); glej tudi sklep Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz (ustavno sodišče dežele Porenje-Pfalška, Nemčija) z dne 22. julija 2022 – VGH B 70/21, ECLI:DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00).

Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) meni, da je uveljavljanje pravice do ugovora nedopustno tudi v primeru manjkajočih, predvsem pa v primeru napačnih poukov o možnosti ugovora, če obstajajo posebno resne okoliščine obravnavanega primera (glej sklep BGH z dne 8. septembra 2021 – IV ZR 133/20, ECLI:DE:BGH:2021:080921BIVZR133.20.0, točka 17; glej tudi sodbo BGH z dne 10. februarja 2021 – IV ZR 32/20, ECLI:DE:BGH:2021:100221UIVZR32.20.0, točki 17 in 18). Enako velja v primeru manjkajočih ali pomanjkljivih potrošniških informacij. Sodišča nižje stopnje zelo hitro predpostavijo, da gre za tak izjemen primer.

Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) tudi v tem primeru dopušča, da zadostuje, da je ravnanje zavarovalca objektivno protislovno. To je v skladu z navedenimi pomisleki. Zlasti je verjetno, da bi bilo osnovne trditve sedanje sodne prakse Sodišča v zvezi z izgubo in zlorabo pravice pri odstopu od potrošniških posojil mogoče prenesti na zavarovalno pravo (za podrobnosti glej sodbo Sodišča z dne 9. septembra 2021, C-33/20, C-155/20 in C-187/20, ECLI:EU:C:2021:736). Sodišče je odločilo, da je prepovedano, da se dajalec kredita v razmerju do potrošnika, ki uveljavlja svojo pravico do odstopa od pogodbe, sklicuje na izgubo pravice, če ena od informacij, ki so v skladu z zadevno direktivo obvezne, ni bila navedena v kreditni pogodbi in tudi naknadno ni bila ustrezno sporočena, pri čemer vprašanje, ali ta potrošnik za svojo pravico do odstopa od pogodbe ni vedel brez svoje krivde, ni pomembno. Enako velja za sklicevanje na zlorabo pravice. Razviden ni noben prepričljiv razlog, zaradi katerega naj ta sodna praksa ne bi veljala tudi v zavarovalnem pravu (glej sklep Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz (ustavno sodišče dežele Porenje-Pfalška) z dne 22. julija 2022 – VGH B 70/21, ECLI:DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00, točka 75).

3. Četrto vprašanje za predhodno odločanje

Poleg tega se postavlja vprašanje, ali in v kakšnem obsegu lahko nacionalna pravila ali sodna praksa – *Law in Books* in *Law in Action* – ovirajo ali onemogočajo uveljavljanje in izvrševanje pravic zavarovalca ter ali je zavarovalec pri uveljavljanju svojih zahtevkov upravičen, da od zavarovalnice zahteva informacije ali druge olajšave.

Najprej je treba pojasniti, kakšno trditveno in dokazno breme nosi potrošnik, da lahko pred sodiščem uveljavlja upravičene zahtevke za razveljavitev zavarovalne pogodbe, ki ni bila sklenjena. Ali je upravičen od zavarovalnice zahtevati informacije o koristih, ki jih je zavarovalnica dejansko dosegla iz plačanih premij?

Na področju življenjskega zavarovanja ni bilo popolne uskladitve. Določitev obsega in meja zahtevkov zavarovalca po uspešnem ugovoru je torej prepuščena državam članicam. Pri tem morajo spoštovati načeli enakovrednosti in učinkovitosti. Po nemškem pravu ima zavarovalec pravico do povrnitve že plačanih premij, zmanjšanih za majhen delež tveganja, ter do nadomestila za doseženo korist. Zavarovalnica, ki je gospodarila z denarjem zavarovalca, je torej dolžna prihodke izplačati zavarovalcu. To je po pravu Unije dopustno, drugače kakor pri odstopu od posojilnih pogodb, pri katerem zaradi popolne uskladitve ni predvidena nadomestitev koristi (za ta primer glej sodbo Sodišča z dne 4. junija 2020, C-301/18, ECLI:EU:C:2020:427).

Doseči je treba pošteno in primerno ravnovesje med upravičenimi interesi zavarovalcev, interesi skupnosti zavarovancev ter upravičenimi interesi zavarovalnic in zavarovalniške dejavnosti. Preveriti je treba, ali je z nadomestitvijo koristi takšno ravnovesje v Nemčiji uspešno vzpostavljeno. V skladu z ustaljeno sodno prakso Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) nosi

zavarovalec trditveno in dokazno breme, kadar terjaja nadomestitev koristi, ki jo je zavarovalnica dejansko pridobila iz njegovih premij. V skladu s to prakso mora zavarovalec sklepčno pojasniti in tudi dokazati nastanek in višino dejansko pridobljene koristi. Pri tem se mora sklicevati na konkreten poslovni izid tožene zavarovalnice (povzetek sodbe BGH z dne 29. aprila 2020 – IV ZR 5/19, ECLI:DE:BGH:2020:290420UIVZR5.19.0, točka 16). Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) je v preteklih letih zavrglo več načinov izračuna in metod, ki so jih potrošniki kot tožeče stranke uporabili za zahtevano samostojno določitev koristi, ki bi jo bilo potrebno nadomestiti.

S standardi, ki jih je postavila nemška sodna praksa, se od zavarovalca zahtevajo obsežna preverjanja in podajanje izčrpnih navedb o dejanskem stanju. Potrošnik naj bi namreč iz obvestil svoje zavarovalnice ali iz javno dostopnih virov, kot so objavljena letna poročila zavarovalnice, ugotovil poslovni izid zavarovalnice ter na primer dobiček in „uspešnost“ sklada, nato pa na podlagi tega utemeljil svojo tožbo (glej sodbo BGH z dne 11. novembra 2015 – IV ZR 513/14, točka 50). Za zavarovalce je to očitno bistveno prezahtevno. Domnevati je mogoče, da zaradi tega svojih pravic ne uveljavljajo. Obstajajo torej resni dvomi o združljivosti te sodne prakse z načelom učinkovitosti (o dokaznem bremenu v zvezi z nepoštenimi pogoji glej sodbo Sodišča z dne 10. junija 2021, od C-776/19 do C-782/19, ECLI:EU:C:2021:470). Zdi se, da je zavarovalcem zlasti v zvezi z življenjskim zavarovanjem pretirano oteženo izvrševanje pravic, ki jih imajo na podlagi direktiv o varstvu potrošnikov, če sta jim naložena trditveno in dokazno breme. Načelo učinkovitosti v pravu Unije vsekakor privede do olajšave dokaznega bremena ali celo do obrnjenega dokaznega bremena tedaj, ko bi potrošnik ali na splošno oseba, ki je po pravu Unije upravičenec, težko pridobil dokaze, ker mu relevantne informacije niso dostopne ali pa so mu dostopne le s težavo (glej tudi sodbo Sodišča z dne 4. junija 2015, C-497/13, ECLI:EU:C:2015:357). Klasični mehanizmi civilnega procesnega prava, ki se opirajo na formalno enakost strank in na načelo *actori incumbit probatio*, v tem primeru ne zadoščajo za učinkovito in uspešno uveljavljanje pravic potrošnika. Nazadnje ne smemo prezreti, da potrošnik z odstopom od pogodbe uveljavlja svojo pravico, ki jo ima zaradi storjene kršitve zavarovalnice. Zato bi lahko bila upoštevana tudi logika sankcije.

Če je trditveno in dokazno breme kljub temu na strani potrošnika, ali je slednji v tem primeru upravičen od zavarovalnice zahtevati informacije oziroma druge olajšave za namen nadomestila? Splošna težnja prava Unije je, da mora nasprotna stranka razkriti dokaze – v smislu *disclosure*. To velja na primer za pravo v zvezi s karteli in pravo intelektualne lastnine (glej tudi člen 18 Direktive o zastopniških tožbah za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov (EU) 2020/1828). Zavarovalčev zahtevek za informacije zoper zavarovalnico bi lahko izhajal tudi iz člena 31(1) in dodatka Tretje direktive o življenjskem zavarovanju. Generalna pravobranilka Sharpston je menila, da je pri življenjskem zavarovanju z elementom kapitalne naložbe, pri katerem je višina zavarovalnine odvisna od tega, kako zavarovalnica uporabi premijo, zavarovalnica dolžna zavarovalcu pred sklenitvijo pogodbe zaradi lažjega odločanja – v primeru sprememb pogodbe tudi

med trajanjem pogodbe – navesti, za kakšne namene bodo njegove premije uporabljene; v absolutnih zneskih in v odstotkih. Zavarovalcu bi morala biti pojasnjena vsaj upoštevana merila (sklepni predlogi z dne 12. aprila 2014, C-51/13, ECLI:EU:C:2014:1921). V kolikor je zavarovalnica dolžna že pred sklenitvijo pogodbe – kolikor je mogoče – podati pojasnila o konkretni uporabi vplačanih premij v absolutnih zneskih ali odstotkih, bi lahko bila po sklenitvi pogodbe, ko iz tega zneska premij dejansko pridobiva koristi, še toliko bolj zavezana podati pojasnila o konkretni uporabi premije, da bi omogočila celovito razveljavitev zavarovalne pogodbe.

D. Postopkovne posebnosti

[...] (ni prevedeno) (brez ustavitve postopka s poravnavo)

Predlogu tožene stranke, naj sodnik posameznik ne predloži zadeve Sodišču Evropske unije in spor predloži civilnemu senatu, da se odloči o prevzemu s strani senata, kar bi pretirano otežilo ali celo onemogočilo predložitev zadeve na podlagi člena 267 PDEU, se ni ugodilo. Podpredsednica Sodišča Evropske unije je v obsežni analizi njegove sodne prakse nedavno pojasnila, da pravice katerega koli nacionalnega sodišča, da v skladu s členom 267 PDEU predloži zadevo Sodišču, na noben način ne smejo omejiti niti stranke v sporu o glavni stvari niti nacionalno pravo, narava spora o glavni stvari, nadrejena sodišča vse do ustavnih sodišč ali samo evropsko pravo (Rosario Silva de Lapuerta, v: Lenaerts in drugi (ur.): *Building the European Union: The Jurist's View of the Union's Evolution*, 2021, 215 in naslednje; glej samo sodbo Sodišča (GK) z dne 21. decembra 2021 – C-357/19, ECLI:EU:C:2021:1034). Zato je treba domnevati, da sodnik posameznik ni dolžan predložiti spora civilnemu senatu (glej sklepne predloge generalnega pravobranilca A. Rantosa z dne 2. junija 2022 v zadevi C-100/21, ECLI:EU:C:2022:420, točka 75 in naslednje; glej sodbo Sodišča (GK) z dne 5. aprila 2016 – C-689/13, ECLI:EU:C:2016:199, točka 32 in naslednje).

Nazadnje se sklicuje na primerljiva predloga sodnika posameznika z dne 30. decembra 2021 (opravilna številka: 8 O 1519/20 oziroma C-2/22) in z dne 13. januarja 2022 (opravilna številka: 8 O 1463/20 oziroma C-41/22), pri čemer je bil predlog z dne 30. decembra 2021 medtem umaknjen.

Dr. Borowsky

Sodnik na deželnem sodišču